

Metka Cotič

Cena za majhnost

Državna založba Slovenije, Ljubljana 1989

Jasno mi je, zakaj objavljajo superlative o avtorju ali o knjigi na zavihku na zahodu – zato, ker je knjiga blago, ker ji hvala zveča naklado in zviše ceno, in pade potem cvenk v avtorjev in založnikov žep. Zato pa mi še niso jasni slovenski založniki, ki pišejo na zavihke nerresnice ali bedarije; knjige – to velja še posebno za prvence – ne prinesejo finančnega uspeha, če seveda ne gre za razkritje kakšne zgodovinske svinjarije ali portreta politika ali za pisanje nekoga, ki je polpismen, tako kot sta npr. Tone Svetina ali Kramberger. In kaj ima od besedila na zavihku urednik ali recenzent (nepodpisan) prvenca Metke Cotič *Cena za majhnost*, razen našega dvoma v njegovo poštenost ali strokovnost? Težko kaj.

Ponujajo nam »posebno, dobro razpoznavno žensko optiko . . . , ki je ni mogoče povezovati s tistim, kar navadno s pejorativnim prizvokom imenujemo ženska literatura. Resnica je ravno nasprotna; . . . gre za boleče, neizprosno, brezobzirno, vztrajno vrtanje . . . Kljub mučnosti tega iskanja pa pero pisateljici gladko teče, tako da zgodbe niso naporno branje, ampak užitek.« Slutila sem, da si bo po tem, ko bo metafikcija postala nekaj vsakdanjega, ko se o postmodernizmu ne bo več ljubilo prav nikomur pisati, ko bodo zgodovinopisne knjige pisali profesionalci, ne pa dobičkarji in senzacij žejni ljubitelji (pokolov), treba izmisliti nekaj novega. Zakaj ne »ženske literature«? In knjiga Cotičeve tu plača ceno za svojo majhnost. In kaj je z obljubljanim užitkom?

Užitek umanjka; to pa ne samo zato, ker bi bila *Cena za majhnost* grozna in strašna knjiga, saj vsi vemo, da nas lahko nekako čudno pritegne tudi pogled na mrliča, celo na naslikanega, vsaj Aristotel, ki ni zavračal posnetka v imenu ideje in originala, nas o tem prepričuje. Stvari so lahko strašne, a kljub temu lepe in učinkovite. Knjiga Cotičeve je samo strašna.

Od petnajstih zgodb se jih približno ducat ukvarja s smrtjo, bolestjo, s tesnobo in nelagodjem pa prav vse. Zgodba se začne največkrat s prvoosebim pripovedovalcem, ki se spominja dogodkov, zaradi kate-

rih je obupan in zaradi katerih bo vzel življenje sebi, ljubemu bitju, ali pa se spominja spleta okoliščin, ki ga je pripeljal v brezupen položaj. Ob boleznih vseh vrst, ki napadajo literarne junake, so ti nagnjeni še k norosti in avtodestruktivnosti.

Vendar takšna zaostrena eksistencialna problematika junakov, ki se znajdejo v bližini smrti, blaznosti, invalidnosti in vseh ostalih stanj, ki nam radikalno zrušijo našo predstavo o nas kot obvladovalcih sveta, nima nikakršne zveze z »žensko optiko«, razen morda toliko, da je precej zgodb napisanih v prvi osebi ednine ženskega spola. Avtor in pripovedovalec pa sta – tako nas vsaj uči naratologija – že od nekdanj in hkrati že za vedno ločena. In ravno zato lahko trdimo, da je Mollyjin monolog, ki zaključuje Uliksa, izvrstna in reprezentativna »ženska pisava«.

Pri Cotičevi gre za bolj »moško« zadevo. Na eni strani imamo opraviti z eksistencializmom, kakršnega poznamo iz Kierkegaardovih spisov, saj je pri Cotičevi nekaj nadvse podobnih stavkov, kot so tisti, ki pozivajo k izzivanju avtoritet. Drug močan vpliv je modernizem v svoji veristični – kakšni pa drugi? – varianti, vsaj pri opisu eksterierov, ki močno spominjajo na novi roman. In na tretjem mestu so navzoči vplivi tiste filozofije, ki se zavzema za majhne in šibke na tak način, da napada trde in velike in močne; zavzema se torej za gaye, ženske, otroke, črne, zelene, rdeče, rumene, pri tem je včasih videti, da ne mara moških in belih in heteroseksualnih. Iz te napake se polnijo mnoga gibanja, tudi feministično, ki ga sestavljajo v glavnem »moške šovinistične svinje« brez tičev.

Od tod tudi naslov: *Cena za majhnost*. Vendar zgodbam ne uspeva prebiti nivoja sentimenta in bolesti, ne uspe jim prepričati bralca, da se res zavzemajo za drugo, drugačno, da gre za kaj več kot le za ponavljanje stisk in rev do onemoglosti. Zgodbe so neprepričljive in me spominjajo na občutene spise, ki smo jih pisali, zaljubljeni in spomladansko razburjeni dijaki, o poboju v Kragujevcu. Bluff.

Eden od razlogov za neprepričljivost zgodb, za občutek izumetničnosti in nepristnosti tega »skritega za poenostavljeno fasado resničnosti«, je slog. Kljub temu, da avtorica često vnaša različne pripovedne pristope – uporablja pisma, *flash-backe*, poldialog, preskoke v pripovednem času – deluje pisanje monotono. Ves čas imamo opraviti s kratkimi stavki, ki se ukvarjajo z beleženjem notranjega monologa, ti drobni stavki so največkrat prekinjeni z dolgimi, patetičnimi opisi, v katerih odpove avtoričin občutek za poetizacijo bolečine. Še najboljša je avtorica tam, kjer se ji posreči vzpostaviti vsaj minimalno ironijo. In verjetno je ravno to edina možna pot njenega nadaljnega pisanja.

Vera Vukajlović